

Görme Engelli Öğrenci ve Öğretmenlerin Ders Araç-Gereçlerine ve Kitaplarına Erişim Durumuna İlişkin Tespitler Hakkında Rapor

Hazırlayan: Eğitimde Görme Engelliler Derneği

Adres: Kocatepe Mahallesi, Mithatpaşa Caddesi, No 72/8, Kızılay Çankaya/ANKARA (06420)

Telefon&Belgegeçer: 0312-418-14-12

Eğitim Öğretim Sekreteri (Şeyma BÜYÜKURVAY ŞATAY): 0542 312 3113

E-posta: bilgi@eged.org

Web: www.eged.org

Giriş

Eğitimde Görme Engelliler Derneği, görme engelli öğretmen ve öğrencilerin eğitim öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunlara çözüm önerileri üretmek üzere faaliyet göstermektedir. Derneğimiz bu doğrultuda Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü, Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü ve Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı başta olmak üzere, çeşitli Genel Müdürlüklerle görme engelli öğrenci ve öğretmenlerin karşılaştığı sorunların çözümü noktasında diyalog halindedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Ders Aletleri Yapım Merkezi Müdürlüğü'nde, görme engelli bireylerin eğitime erişimini sağlamak amacıyla önemli çalışmalarda bulunulmakta; Braille baskılı kitaplar ve çeşitli ders araç gereçleri kullanıma hazır hale getirilmektedir. Bu sayede, görme engelli öğrencilerin akranlarıyla aynı müfredatı takip edebilecek donanımına sahip olabilmesi bakımından geçmiş dönemlere göre önemli mesafeler kat edilmiştir.

Bununla birlikte; derneğimize, görme engelli öğrenci ve öğretmenler tarafından bahsi geçen Merkez tarafından basımı yapılan Braille kitaplar ve ders materyalleri ile ilgili geçmişten günümüze önemli geribildirimler artarak ulaşmaktadır. Bu geribildirimlerle ilişkin derneğimizce gerekli araştırmalar yapılmış, bir anket düzenlenmiş ve yaptığımız bu ankete 316 görme engelli öğrenci ve öğretmen katılım sağlamış olup 310 kişi kendisine kitaplarının dönem başında ulaşmadığını belirtmiştir.

Yapılan anket sonucunda elde edilen veriler, yapılan tespitler ve öneriler aşağıda tarafınıza sunulmaktadır:

1) Braille Kitaplar:

Görme engelli öğrenci ve öğretmenler arasında önemli bir kitle, eğitim müfredatı ve ders içeriklerini mürekkep baskılı kitapların Braille formatlı nüshalarıyla takip etmektedir. Gerçekten de görmeyen öğrenci ve öğretmenlerin, eğitim müfredatı ve ders içeriklerine, gören öğrenci ve öğretmenlerle aynı anda ulaşması bağlamında Braille baskılı ders kitaplarının varlığı oldukça önemlidir. Bu kitapların basımı ve ulaştırılmasıyla ilgili tespitler aşağıdaki gibidir:

A) Braille baskılı ders kitapları, eğitim öğretim yılının başında görme engellilere ulaştırılamamaktadır. Eğitim - öğretim dönemi başlamasına rağmen bazı kitaplar talep edenlere gönderilememiş veya eksik olarak ulaştırılmıştır.

B) Gönderilen Braille baskılı kitaplarda noktalama hataları veya yazım yanlışları; grafik, şekil, tablo ve karikatür gibi birçok görselin betimlenmemesi; mürekkep baskılı kitaplarda bulunan etkinlik, değerlendirme sorularının cevap anahtarları ve kaynakça gibi bölümlerin yer almaması vb. önemli hatalarla karşılaşılmaktadır.

C) Türkçe kitaplarının Braille baskısında kaynakça ve sözlük bölümleri yer almamaktadır.

D) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı ile İmam Hatip Ortaokulları ve liselerinde okutulan kitapların Braille baskısında Arapça bölümler yer almamaktadır.

E) Bazı sayısal derslere ait kitapların Braille baskısı bulunmamaktadır.

F) Müzik kitapları hiçbir şekilde Braille olarak basılmamaktadır.

G) Mürekkep baskılı ders kitaplarında kare kod (QR kod) yer almakta ancak bu kodlar kabartma kitaplarda yer almamaktadır. bu durum eşitlik ilkesine aykırı olmakla birlikte sürdürülebilir bir durum değildir. Öte yandan öğrencilerin de ders kitaplarını takip etmelerini zorlaştırmakta, öğrencileri başka kaynaklar aramak zorunda bırakmaktadır.

H) Kabartma kitapların talep ve gönderimi sürecinde başvuru işleminin başarılı olup olmadığı, kitapların nerede olduğu takip edilememektedir. Bu sürecin takip edilebilir olması, online hâle getirilmesi önem arz etmektedir.

İ) Fen bilimleri ve matematik klavuz kitapları bulunmaktadır. Ancak bu klavuz kitaplar gören bireyler için basılmakta, görme engellilere yönelik olarak gönderilmemektedir. Bu klavuz kitapların hem öğrenciler hem de ders öğretmenleri için Braille olarak basılması ve gönderilmesi bir ihtiyaçtır.

2) Elektronik Kaynaklara Erişim:

Ders kitaplarının PDF formatlarına EBA internet sitesinde yer verilmektedir. Ancak bu kitapların EBA'da bulunan formatları görme engellilerin kullanmakta olduğu ekran okuyucu yazılımlarla yeterince uyumlu değildir. Diğer taraftan Ders Aletleri Yapım Merkezi Müdürlüğü tarafından Braille baskı yapılabilmesi amacıyla oluşturulan docx veya rtf gibi formatlardaki kitaplar, gerek ekran okuyucu yazılımlarla uyumlu olması ve gerekse bazı şekil ve grafiklerin betimlemelerine yer verilmesi gibi yöntemlerle görme engelli kişiler için daha erişilebilir hale dönüştürülmüş durumdadır. Ders kitaplarının bu şekilde hazırlanmış nüshalarının 2018 – 2019 eğitim - öğretim dönemine kadar dilekçe ile talep edenlerin e-posta adreslerine gönderildiği bilgisine ulaşılmıştır. Ancak Ders Aletleri Yapım Merkezi Müdürlüğü, bahsi geçen tarihten itibaren söz konusu elektronik formatlarda hazırlanmış erişilebilir ders kitaplarının görme engellilere gönderilmeyeceği yönünde karar almış ve bu durum yetkililer tarafından sözlü olarak dile getirilmiştir. Bilindiği gibi, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ders kitapları öğrenci ve öğretmenlere ücretsiz olarak dağıtılmakta; bu kitapların ticari olarak satışı mümkün olmamaktadır. Hal böyleyken bu kitapların erişilebilir olarak hazırlanmış elektronik nüshalarının ihtiyaç duyan kişilere gönderilmemesi yönündeki bu kararın hangi yasal dayanağa göre alındığı, tarafımızca anlaşılamamıştır. Buna ek olarak, kitapların bu formatları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından görme engelli öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılan Braille ekranlarla erişilebilir olarak okunabilmesine rağmen, söz konusu nüshalara ulaşılamadığından bahsi geçen cihazlar kullanılamamakta ve bir kaynak israfı ortaya çıkmaktadır.

3) Sesli Kitaplar

Ders kitaplarının seslendirilmesi eğitime katılımın farklı bir yöntemidir.. Braille yazıyı bilmeyen görme engelli bireyler bulunmaktadır. Bu kişiler braille yazıyı öğrenme olanağı bulamamış veya sonradan görme engelli hâle gelmiştir. Bahsedilen bireyler için sesli kitaplar büyük bir ihtiyaçtır. Bu nedenle kitapların sesli formatlarının bulunması ve bu kitapların hem çevrim içi dinlenebilir hem de indirilebilir olması gerekmektedir. Bununla birlikte sayısal içerikli, görsel, şekil ve grafik gibi betimleme gereken yerlerde ise betimlemelerle ders kitaplarının seslendirilerek zenginleştirilmesi de ayrı bir değer taşımaktadır. Bu şekliyle eğitim öğretim sürecine aktif katılım daha da mümkün hale gelecektir.

4) Görünürlük Faaliyetleri

Milli Eğitim Bakanlığı'nın da teşvikiyle kaynaştırma eğitim yoluyla öğrenimini sürdüren birçok görme engelli öğrenci bulunmaktadır. Ancak bu öğrencilerin öğrenim gördükleri okulların idareci ve öğretmenlerinin nasıl materyal ve araç gereç temin edebilecekleri noktasında bilgi eksikliğinin bulunduğu gözlemlenmektedir. Bu nedenle, Ders Aletleri Yapım Merkezi Müdürlüğü tarafından görme engellilere yönelik verilen hizmetler hakkında daha fazla yaygınlaştırma çalışmaları yapılması yararlı olacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Ders Aletleri Yapım Merkezi Müdürlüğü, görme engelli bireylerin eğitim yaşantısında kullanabilecekleri materyallerin oluşturulması noktasında son derece önemli ve değerli bir kurumdur. Burada üretilen materyallerin niteliğinin artırılması, çeşitlendirilmesi, eksikliklerinin giderilmesi ve yararlanıcılarına ulaştırılması noktasında karşılaşılan problemlerin ortadan kaldırılması, görme engellilerin eğitime eşit erişim hakkını kullanabilmelerini sağlayacaktır. Bu çerçevede, yukarıda belirtilen tespitlere yönelik çözüm önerilerimiz şu şekildedir:

- 1) Braille basımı yapılan kitaplar eğitim - öğretim yılı başında görme engelli öğrenci ve öğretmenlere ulaştırılmalı; hatalar ve eksiklikler giderilerek basım işlemi tamamlanmalı; basımı bulunmayan derslere ait kitapların Braille nüshaları oluşturulmalıdır.
- 2) TDK'nın yayınladığı imla kılavuzu, sözlük ve deyimler-atasözleri sözlüğünün mürekkep baskısı olduğu gibi Braille baskısı da yapılmalıdır.
- 3) Talep eden görme engelli öğrenci ve öğretmenlere, Ders Aletleri Yapım Merkezi Müdürlüğü'nde bulunan elektronik nüshalar ulaştırılmalı veya görme engellilerin bu nüshalara erişebileceği online bir platform oluşturulmalıdır. Bu online platformda braille kitap talep bölümü, talep edilen braille ders kitabının posta süreci de yer almalıdır.
- 4) Görme engellilerin eğitim yaşantılarında kullanabilecekleri dokümanlar araştırılarak çeşitlendirilmeli ve yararlanıcılarının kullanımına hazır hale getirilmelidir.

5) Ders Aletleri Yapım Merkezi M¼d¼rl¼g¼'n¼n g¼r¼n¼rl¼g¼ arttırılarak kaynaştırma eğitim yoluyla ¼đrenimini s¼rd¼ren g¼rme engellilerin bu hizmetlerden haberdar edilmeleri sağlanmalıdır.

6) M¼rekkep baskılı ders kitaplarındaki QR kodlar dijital ortamda hazırlanacak i¼eriklere eklenmeli ve ayrıca kabartma kitaplarda da bu kodların bağlantılarına yer verilmelidir.

7) Kabartma kitapların başvuru ve takip s¼reci izlenebilir ve erişilebilir olmalıdır.

8) Sesli kitaplar oluşturulmalı, EBA ya da bakanlık tarafından geliştirilen farklı bir platforma y¼klenmelidir.

9) Sesli kitaplarda betimlemelere yer verilmelidir.

Eğitimde G¼rme Engelliler Derneği, sorunların paydaşlar arası diyaloğun gelişmesi sayesinde ¼z¼lebileceđine inanmaktadır. Bu nedenle derneğimiz, Milli Eğitim Bakanlığı'nın konuyla ilgili yapacağı faaliyetlere bilgi, tecr¼be ve ¼alıřma motivasyonu ile dahil olmaya hazır durumdadır.